

Palmiro Togliatti: Il partito comunista italiano

(Nouva accademia editrice, Milano, 1958; 149 str.)

Nada S. Jaman

Među mnogobrojnim radovima Palmira Togliattija, nedavno preminulog generalnog sekretara KP Italije, posebnu pažnju zavrđuje ova prilično sažeta historija radničke partije na čijem je čelu on stajao više decenija. Osim toga, knjiga o kojoj je ovdje riječ, posljednji je veći rad, ovog nekada nepokolebljivosti komunista i prekaljenog borca za socijalističku Italiju, pa samim tim predstavlja kuriozitet zaokružujući čitavo Togliattijevo životno djelo u jednu cjelinu.

Knjiga se sastoji od 13 odjeljaka, od kojih prvi predstavlja uvod u samu historiju KPI. Argumentirajući historijskom nužnosti osnivanje jedne prave radničke partije lenjinističkog tipa, jedne revolucionarne partije radničke klase pisac kaže »masovne partije« koja će »suprotstaviti snagu naroda, snazi kapitalista i zemljoposjednika«.

Slijedećih osam odjeljaka (od 2 do 9) tretiraju historiju KPI od njenog osnivanja do završetka II svjetskog rata.

Izuzetno mjesto, autor daje »torinskoj sekciji« partije, odnosno vođi ove grupe komunista Antoniju Gramasciju i jednom od osnivača KPI. U periodu kada su socijalisti »maksimalisti« trošili svoje snage na prazna »gestikuliranja i riječi«, rezultati rada »torinske sekcije« bili su između ostalog »Consigli di fabbrica« (tvornički radnički savjeti), koji su u historiji talijanskog radničkog pokreta označili novu, potpuno drugačiju, revolucionarnu fazu borbe; oni su dali, iako samo jednom dijelu radničke klase Italije, »organizirani oblik sistematskog otpora« i to na mjestu najosjetljivijem za klasu kapitalista, u tvornici, neprikosnovenom vlasništvu kapitalista. Govoreći o usponu radničkog i seljačkog pokreta u prvim decenijama XX st., kad su zabrana slobode organiziranja radnika i zabrana štrajkova, bile neke od metoda učvršćivanja kapitalizma u Italiji, pisac navodi kao glavni uzrok neuspjeha radničkih akcija »pomanjkanje nužnog vodstva za revolucionarni pokret«, jer grupa tadašnjih lijevih socijalista, kasnije komunista, nije bila toliko jaka da poduzme akcije širih razmjera. Odgajanje masa u duhu stvaralačkog marksizma postavilo se kao hitan zadatak, a njega se moglo izvršiti samo preko širokog mehanizma »nove partije« koja će biti sposobna da odgoji »profesionalne revolucionare«.

O neminovnosti rascjepa do tada jedinstvene Socijalističke partije govori se uz mnogo podataka. Direktni kontakti reformističkih vođa SPI s dvorom, učinili su tim značajnije kontakte tek formirane KPI s radnim masama.

U periodu kada su fašisti ne birajući sredstva jurišali na najviše položaje u državi, komunisti su našli snage da im se otvoreno suprotstave. Politička kriza izazvana ubojstvom socijalističkog poslanika Giacoma Matteottija razdvojila je poslije veoma kratkog zajedničkog rada demokratske snage, jer se Aventinska skupština nije složila s prijedlogom komunista da se u znak protesta protiv fašističke strahovlade pristupi slijedećem: »podignuti generalni štrajk i da se Aventinska skupština (socijalistički i demokratski poslanici koji su napustili parlament poslije ubojstva Matteottija) proglasili pravim i jedinim parlamentom nacije«. Vrativši se natrag u parlament komunisti, uz sva nastojanja, nisu bili dovoljno jaki da osujete planove fašista i proklamaciju izvanrednih zakona protiv svih demokratskih sloboda. Analizirajući uzroke zbog kojih aventinske partije nisu mogle naći zajedničko rješenje, autor kaže da treba poći »od mjera fašističkog režima, koje su davale punu satisfikaciju

i ogromnu materijalnu nadmoć krupnoj industriji i zemljišnom vlasništvu. Ovi su, međutim, našli režim pomoću kojeg su mogli nastaviti vladati Italijom sa svojim tradicionalnim metodama, oslobođeni pritiska bilo kakvog ekonomskog i političkog pokreta radnika.«

Iako je bilo neslaganja, pa i većih ideoloških razlika unutar demokratskih snaga, »kriza Matteotti« deklarirala je u stvari samo dva bloka neprijateljskih snaga u zemlji — fašiste i antifašiste — jer kako kaže pisac: »Sigurno ne bi bilo moguće napredovanje Komunističke partije ni u zemlji ni u emigraciji, da borbe grupa boraca, uvijek novih, koje su malo po malo postajale moćne u narodnoj masi, nisu postale presudne i odlučne.«

Iz podataka koji govore o fašističkom teroru u zemlji, jasno je vidljivo da se ovaj okomio posebno na komuniste kojih je bilo najveći broj u fašističkim tamnicama i logorima smrti, dok se također znatan broj njih spasio u emigraciji.

Laž, s kojom se fašizam predstavio mladoj generaciji kao »novi sistem suprotan tradicionalnom kapitalizmu«, opovrgla je ubrzo u svijesti naroda s jedne strane svjetska kriza (1929) snažno odjeknuvši u Italiji, a sa druge, uspjesi mlade sovjetske republike.

Neprijateljski stav KPI prema fašističkim ratovima Mussolinija i Hitlera, pisac potkrepljuje dokumentima iz tog vremena, kao na primjer ovim »talijanski narod ne želi da bude ni rob fašističke talijanske buržoazije, ni vazal neprijateljskog imperijalizma, ni mučitelj i ugnjetač drugih naroda«.

Posebno su zanimljiva četiri posljednja poglavlja u kojima je prikazana novija historija KPI, to jest od završetka II svjetskog rata naovamo. Svojom dugogodišnjom borbom KPI je opravdano dobila veliko povjerenje naroda. U poslijeratnoj Italiji kao jedna od vladajućih partija, ona je težila za uspostavljanjem države novog tipa, pa iako se nije mogla uspostaviti socijalistička država, zbog specifičnih prilika u zemlji i njenom međunarodnom statusu, komunisti su tvrdili da država »ne treba više biti niti buržoaska, vođena velikim kapitalističkim monopolima«, insistirali su onda, kao i danas na tome, da »treba govoriti o novoj vlasti koja će imati bazu u širokim slojevima naroda...«

Želeći opći napredak svoje zemlje, ekonomski progres, socijalnu pravdu i sl. izrađen je pod vodstvom Togliattija program rada KPI. Mnoge od formulacija iz tog programa nalazimo u ovoj knjizi citirane ili nešto drukčije formulirane. Iz njih je vidljiva svestrana angažiranost talijanskih komunista za sva važna pitanja u samoj Italiji i u svijetu, zauzimanje za mirno rješavanje međunarodnih problema, a kao najvažnije plediranje za preobražaj društvenog uređenja.

Samo dvije godine poslije objavljivanja ovog programa počeo je otvoreni atak konzervativnih snaga na komuniste zahtijevajući njihovo isključivanje iz vlade; »Front ovog ataka razbuktao se na svim poljima protiv KP od strane vladajućih veličina«. Ustajući u obranu svojih principa od stalnih provokacija, KPI je nastavila svoju borbu za svoje ideale izvan vlade, pozivajući u svoje redove i dalje sve one koji žele da »Italija bude zemlja napretka, slobode, civilizacije, gdje će biti za svih rada i blagostanja i poštovanja za onoga tko radi«.

Vrijednost ove knjige je posebno u tome, što daje sistematski pregled sa ne nametljivim, ali pedantnim kronološkim redom, historije KPI; ona potvrđuje uvijek aktivnu sposobnost funkcioniranja ove velike političke partije, i prema tome njezinu snagu.